

Садыханова Г.А., Жамбау І.Б.

**Инновациялық экономика
адам капиталы мен білімді
дамыту факторы ретінде**

Бүгінгі таңда жаһандану адамзат дамуының барлық бағыттарын қамтып, дамудың бағытын анықтауда десек болады. Тіпті адами даму капиталының сапасын анықтауға да жаңа шарттар енгізілуде. Қазіргі кезде адами даму капиталының дұрыс моделін қалыптастырған ел, әлемдік экономикада айқын артықшылыққа қол жеткізе алады. Ақпараттық қоғамға ұмтылған заманда адам капиталының сапасын қалыптастыратын факторларға білім беру, ғылым және инновацияны жатқызамыз. Көптеген дамыған елдерде бұл компоненттер бір-бірімен тығыз байланыстырылып қарастырылады, ал бұлардың кешенді дамуы ұзақ мерзімді, тұрақты өсімге қол жеткізуге көмектеседі. Бұл мақалада инновациялық бағдарламаларды жүзеге асыруда өмірлік, өндірістік салалық идеялардың, ғылым мен білім салаларының рөлі айрықша екенін көрсетілуде. Сонымен қатар инновациялық жаңа ғылым мен білім экономиканы жаңғыртуға ықпал жасаумен бірге, мамандарға жаңа инновациялық ойлау жүйесін қалыптастыруға да әсерін тигізетіне айтылуда. Жалпы адам капиталының дамуына тек қана білімділік емес, ең маңыздысы экономикалық-инновацияның шарықтауы. Еліміздегі 2017 жылы EXPO көрмесін өткізу шарасы арқылы ғылыми инновациямыздың дамуына алып келеді.

Түйін сөздер: адам капиталы, инновация, білім, инновациялық экономика, ғылыми-техникалық, жасыл экономика, EXPO-2017.

Sadykhanova G.A., Zhamvau I.B.

**Innovative economy as a factor
in the development of human
capital and knowledge**

Currently, globalization, covers all areas of human development, determines the direction of development, in particular the introduction of new conditions to determine the quality of human capital development. At the moment, forming the correct model of human capital development, can achieve a clear competitive advantage in the global economy. In the context of the desire for the information society to the factors forming quality of human capital are education, science and innovation. In many developed countries, these components are closely related to each other, their comprehensive long-term development to help achieve sustainable growth. This article discusses the special role of science and education, life, industry, trade ideas in the implementation of innovative programs. It is also said that, as a new innovation of science and education contribute to the modernization of the economy, influence the formation of the new professionals of innovative thinking. On human capital development is influenced not only orazovanie, important economic and innovative growth. In 2017, the holding of the EXPO in the country will lead to research and innovative development.

Key words: human capital, innovation, education, innovation, economy, science and technology, green economy, EXPO-2017.

Садыханова Г.А., Жамбау І.Б.

**Инновационная экономика как
фактор развития человеческо-
го капитала и знаний**

В настоящее время глобализация, охватывая все сферы человеческого развития, определяет направления развития, особенно введение новых условий для определения качества развития человеческого капитала. На данный момент страны, сформировавшие правильную модель развития человеческого капитала, могут достичь очевидные конкурентные преимущества в мировой экономике. В условиях стремления к информационному обществу к факторам формирования качества человеческого капитала относятся образование, наука и инновации. Во многих развитых странах эти компоненты тесно связаны друг с другом, их комплексное долгосрочное развитие помогает достичь устойчивого роста. В данной статье рассматривается особая роль науки и образования, жизненных, промышленных, отраслевых идей при реализации инновационных программ. Также говорится о том, как новые инновационные науки и образование способствуют модернизации экономики, влияют на формирование специалистами нового инновационного мышления. На развитие человеческого капитала влияют не только образование, важным является экономическо-инновационный подъем. В 2017 году проведение в стране выставки EXPO приведет к научно-инновационному развитию.

Ключевые слова: человеческий капитал, образование, инновации, экономика, наука и техника, зеленая экономика, ЭКСПО-2017.

**ИННОВАЦИЯЛЫҚ
ЭКОНОМИКА АДАМ
КАПИТАЛЫ МЕН
БІЛІМДІ ДАМУ
ФАКТОРЫ РЕТІНДЕ**

Мемлекеттің инновациялық дамуының негізі адамзат капиталы болып табылады. Елбасының Жолдауында басты адресат адам, оның өмірінің сапасы, ертеңгі күнге сенімділік болуы кездейсоқ емес. Қазақстанның жаңа кезеңде әлеуметтік-экономикалық дамуы өмірдің барлық салаларын ауқымды өзгерту арқылы инновациялық технологияларды ендіру, өндірістің энергия тиімділігі, әлеуметтік құрылымды жетілдіру, білімнің әлемдік деңгейіне қол жеткізу арқылы жүзеге асырылатын болады.

Қазақстан Республикасы Президенті Н.Ә. Назарбаев жылдағы жолдауында еліміздің тұрақты дамуы және әлемдік бәсекеге қабілетті елдердің қатарына енуі үшін ұлттық байлықтың ерекше түрі саналатын адам капиталын дамыту мен қалыптастырудың маңызын ерекше атап өтіп келеді. Өткенге көз жібергенімізде адам капиталы туралы ұғымның ертеден бастау алғанын білеміз. Еліміздің экономикалық жағдайы күн санап көтерілу үстінде. Әрине экономика өз-өзінен дамымайды, оны дамытатын адам капиталының деңгейі, сапасы мен әлеуметтік белсенділігі. Сол себептенде адам капиталына мән беру, қолдау бүгінде инновациялық экономикаға талпынған көптеген елдердің өзекті мәселесіне айналуда. Сондықтанда инновацияның атқаратын рөлі, қосатын үлесі зор деп айтуға болады. Елбасының биылғы жолдауында “Қазақстан экономикасының инновациялық әлеуетін арттырған жөн. Болашақтың экономикасын құру үшін негіз қалау маңызды. Смарт-технологиялар, жасанды интеллект, киберфизикалық жүйелер интеграциялары, болашақтың энергетикасы, жобалау және инжиниринг салаларында біліктілікті дамыту қажет. Мұны тек тиімді ғылыми-инновациялық жүйе құру арқылы ғана жасауға болады”-деп атап өтті [1].

Инновация жаңа экономиканы жаңғыртудың, өсудің тың бастамасы. Инновациялық бағдарламаларды жүзеге асыруда өмірлік, өндірістік салалық идеялардың, ғылым мен білім салаларының рөлі айрықша. Инновациялық жаңа ғылым мен білім экономиканы жаңғыртуға ықпал жасаумен бірге, мамандарға жаңа инновациялық ойлау жүйесін қалыптастыруға да әсерін тигізеді. Қазіргі әлемде ғылымның жетістіктері мен озық технологияларды жаңаша ұйымдастыру мен басқару

әдістерін өндіріске батыл енгізу күн тәртібінде бірінші кезекте тұр. Инновациялық даму деген тек қана жаңа технология мен техниканы сырттан сатып алу емес, сол техникамен өндіріс өнімділігін, сапасын көтеретін, алға апаратын, жүйелі басқаратын білікті, білімді мамандарды қажетінше дайындау [2].

Адами капитал – инновациялық экономика мен білімді дамытуды айқындайтын факторға айналып отыр. Елбасы өз сөзінде: «Инновациялық даму – бұл тек жаңа техника-технологияларды пайдалану емес, оны ойлап табу» деген еді. Мемлекеттік қолдау көрсете отырып, адами капиталды дамыту арқылы өзге алдыңғы қатарлы дамыған елдер сияқты жаһандық заманға сай техника мен технологияларды ойлап тауып, оны жарыққа шығарып, қолданысқа енгізу керек. Адам капиталы мемлекет дамуындағы стратегиялық бөлік болып табылады. Қазіргі таңда мемлекеттің экономикалық өсуін инновациялық тұрғыдан қамтасыз етуде адам капиталының маңызы зор.

Қазіргі кезең білектің емес, білімнің заманы. Жастары білімді елдің жүзі жарық, болашағы жарқын. Елімізде сапалы, білімді мамандардың әлі де аз екенін мойындап, заман сұранысына жауап беретін жаңа буын кадрларын даярлау қажет. Инновациялық жүйені тиімді пайдалануға көптеген жаңа идеялар мен әзірленімдер ұсына алатын білікті мамандар ғана экономиканы алға бастыра алады.

Әрине, ең басты мақсат – Қазақстанның үдемелі индустриялық-инновациялық даму бағдарламасын жүзеге асыру. Бұл бағыт заманауи ғылыми-техникалық, технологиялық жаңа бастамаларды қажет етеді және оны жүзеге асыру арқылы мемлекеттің инновациялық экономиканы дамытуының жаңа межелері анықталмақ.

Қазақстанда ғылыми-техникалық, технологиялық прогрестің стратегиясы мен тактикасын жасау, олардың инновациялық қажеттілігін өзекті сұраныс ретінде қарастыру, барлық ғылыми-техникалық, технологиялық бағыттарды анықтап, бір жүйеге келтіру бүгінгі күннің өзекті мәселесі.

Инновациялық жаңа экономиканың стратегиялық бағыттарының жоғары қарқыны осы үдеріске қатысушыларды мына міндетті шарттармен қамтамасыз еткенде ғана іске аспақ. Олар: жаңа әлемдік рынокқа сәйкес жүйелі білім, озық технология, өңірлік өндіріс пен қызметке салынған инвестиция нәтижелері, меншік құқығын қорғау заңнамалары, инновациялық жаңа ағымдарды тиімді қолдануда бәсекелестік шеңберін ке-

ңейтудің нақты міндеттері, инновациялық жаңа жүйелер қызметін атқаруда қаржылық, материалдық, табиғи және еңбек ресурстарының ерекшеліктерін, ұтымдылығын және қолдану нәтижелерін қарастыру, т.б. Интеллектология ғылымының тұжырымы бойынша, стратег менеджерлер ғана «ақылды экономиканы» жүзеге асырып, болашақ экономикалық қауіп-қатерлер мен жетістіктерді алдын ала болжай алады.

Қоғамда адам капиталының сапалы өсуіне әсер ететін маңызды құралдың бірі – білім болып табылады. Өйткені, білім – адамды жеке тұлға етіп қалыптастыруға негіз болатын маңызды фактор екендігі баршаға мәлім. Білім беретін мекемелерде адам жас кезінен бастап білім-ғылымды игеруі барысында сауаттылыққа, ұлттық және жалпыадамзаттық құндылықтарды меңгеруге, халық мұрасын зерделеуге, жоғары дәрежедегі мәдениеттілікке және өзге де қабілет-қасиеттерге қол жеткізетіні анық. Ғұлама ойшыл Әбу Насыр әл-Фарабидің білімнің мәні мен маңызы, оның адамның болмысында алатын орны туралы пайымдаулары қазіргі кезде де ағартушылықтың маңызды тетіктерінің бірі болып отыр. Осындай қоғамдағы айтулы өзгерістер кезеңінде ұлы ойшылдардың ағартушылық, әлеуметтік бағыттағы идеяларының алар орны ерекше. Расында да, білімнің қуатына тең келетін басқа идеялық-рухани күш, қуат көзі жоқ екені шындық. Сондықтан да, күллі әлемдік жаңа идеология ең әуелі білімнің тендессіз күшіне арқа сүйейді. Сол себептен де мемлекеттік құрылымда білімнің тиімді жүйесін құру экономикалық қажеттіліктерге сайма-сай келуі керек. Бұл ретте отандық білім берудің ұлттық моделін қалыптастыруға байланысты қыруар шаруалар атқарылу үстінде. Елімізде білім беру саласы бойынша межеленген басымдықтар қазіргі уақытта кезең-кезеңімен жүзеге асырылып келеді. Білім беру жүйесіндегі жоғары деңгейдегі сапалы нәтижелерге қол жеткізу мақсатымен оқыту үдерісіне қазіргі заманғы әдістемелер мен технологияларды енгізу, кәсіптік-техникалық білім беру жүйесінің тәжірибелерін бүкіл қазақстандық білім беру жүйесіне таратып, барлық білім мекемелерін солардың деңгейіне жеткізу, педагогтар құрамының сапасын арттыру, біліктілікті бекітудің тәуелсіз жүйесін құру сияқты іс-шаралар жүзеге асырылуда [3].

Қазақстан соңғы жылдары орнықты өсу үшін ноу-хау секторын дамытудың маңыздылығын түсіне отырып, ұлттық экономиканың сенімді және ұзақ мерзімдік дамуына жағдай жасауда, мүмкіндіктер қалыптастыруда. Осы орайда

Қазақстанның 2017 жылы ЕХРО көрмесін өткізу шарасына қатысуы инновациялық даму жолына түсуде үлкен серпіліс береді деп болжануда. Осы мақсатта ЕХРО көрмесін өткізудің басты артықшылығы – бұл әрине «жасыл технологияларды» ендіру.

«Жасыл экономика» түсінігі міндетті түрде ендіріліп қана қоймай, жүзеге асырылған іс-әрекеттері қоғамда көрініс табуы керек. Себебі, халықтың тұрмыс-тіршілік жағдайы ең алдымен экология бойынша анықталады. «Жасыл экономика» – ең алдымен, инновация. Болашақтағы дамуымыз соған негізделетін болады. Егер экологиялық тұрғыда бәрі сәтті болатын болса, онда жаңа технология да дамиды болады.

Инновациялық экономиканы дамыту, «Жасыл экономика» ел құру-бүгінгі таңда Қазақстан үшін дамудың басты ұранына айналып отыр. «Жасыл экономиканы» құру түрлі инновациялық жобаларды қажет етеді, ал бұл сәйкесінше инновациялық экономикамызды одан әрі дамытуға серпін береді. Мұның барлығы

ЕХРО-2017 жобасының негізінде жүзеге асырылмақ. Бұл жобадан еліміздің алар пайдасы зор болмақ. Мәселен, бір жарым ғасырлық әлемнің дәстүрі атанған көрме біздің мемлекеттің негізгі басымдықтарын жүзеге асыруға қуатты импульс береді:

– біріншіден, экономикалық және әлеуметтік инфрақұрылым; (транспорт, құрылыс, жұмыс орындары);

– екіншіден, шағын – орта бизнесті дамыту;

– үшіншіден, үдемелі индустриялық-инновациялық даму бағдарламасының алғашқы нәтижесін ЕХРО – 2017-де көрсетуге мүмкіндік аламыз;

– төртіншіден, Қазақстан жастарының инновациялық дүниетанымын қалыптастыру [4].

Қорытындылай келе, адам капиталы – ол дамудың жоғарғы сатысы инновациялық экономика мен білім экономикасын қалыптастыратын және дамытатын негізгі фактор. Инновациялық экономика – ол жоғары сапалы өмір, интеллект, білім, ғылым және жоғары сапалы адам капиталы.

Әдебиеттер

- 1 Назарбаев Н.А. Қазақстан жаңа жаһандық нақты ахуалда: өсім, реформалар, даму. Қазақстан Республикасы Президентінің Қазақстан халқына Жолдауы // Егемен Қазақстан, 2015. – 30 қараша.
- 2 Әмірбекұлы Е. Инновациялық инфрақұрылымды дамытудың экономикалық ортасы // Қаржы-қаражат, 2009. – № 1-2. – Б. 11.
- 3 Сәрінжіпов А. Өсімнің білім беру драйверлері // Егемен Қазақстан, 2015. – 19 желтоқсан. – № 242 – Б. 5
- 4 Ертасқызы А. Жасыл экономика инновацияларды дамытуды құралы ретінде // IX Халықаралық ғылыми конференциясы: Ғылым және білім – 2014. – Астана, 2014. – Б. 535- 539

References

- 1 Nazarbayev N.A. Kazakhstan zhana zhakhandyk nakty akhualda: osim, reformalar, damu. Kazakhstan Respublikasy Prezidentinin Kazakhstan khalkyna Zholdauy // Egemen Kazakhstan, 2015. – 30 karasha
- 2 Amirbeluly E. Innovatsiyalyk infrakurylymdy damytudyn ekonomikalik ortasy // Karzhy-karazhat, 2009. – № 1-2.- P. 11.
- 3 Sarinzhypov A. Osimnin bilim beru draiverleri // Egemen Kazakhstan, 2015. – 19 zheltoksan. – № 242 – P.5.
- 4 Ertaskyzy A. Zhasyl ekonomika innovatsiyalarydy damytudy kuraky retinde // IX Khalykaralyk gylini konferentsiaysy: Gylym zhane bilim – 2014. – Astana, 2014. – P. 535- 539